

אסתר כהן

פרחים בכחול שחור

אוצר: אריה ברקוביץ'
טקסט: רז סמירה

בתערוכת היחיד של אסתר כהן, "פרחים בכחול שחור", בבית האמנים, תל אביב, מוצגים רישומי פרחי בר בעט כדורי בסגנון ריאליסטי בשני צבעים – שחור וכחול. כהן מציירת פרחי בר האופייניים לאזורנו כגון: נרקיסים, רקפות, כלניות, פרגים, תורמוסים ועוד. אותם היא רושמת בצורה פרטנית, על גבי ניירות עגולים או על גבי מפות ארץ ישראל ישנות. הבחירה לרשום בעט כדורי – חפץ יומיומי פשוט וזמין, על מצע שהוא Ready Made, מכתיבה את האופי הקווי של הרישום (המדגיש את המרקמים העשירים של הפרחים) ואת צבעו: כחול או שחור. "בחירה זו יוצרת דיסוננס בין גבוה ונמוך, בין הטבע הפראי לקיום הביתי, היומיומי, המוכר והשלו" מסבירה האמנית. בחירה זו מתחזקת בבחירתה בפרחים "פשוטים" שגדלים לבד, ללא התערבות אדם. היא מפשיטה אותם מצבעם והופכת אותם לאחידים, בצבע כחול או שחור. רישומי הפרחים הפרטניים, מזכיר מצד אחד רישומיים בוטניים, שהיו נפוצים בתחילת המאה העשרים לצורכי מחקר והגדרה, ומצד שני מתחברים למסורת ארוכה של ציורי טבע דומם. בעיקר לציורי אגרטי פרחים שהיו אופייניים במאה ה-17 בציור ההולנדי והפלמי. לאורך תולדות האמנות הפרח הוא סימבול ליופי החולף, לזמניות והארעיות שבחיים על פני האדמה (Memento Mori). הפרח מכיל בתוכו יופי מפתה אך גם מוות וכאב. מוטיב הארעיות מומחש לא רק בבחירה בפרחים אלא גם בבחירה לציירם על מפות גיאוגרפיות ומדיניות ישנות של ארץ ישראל. התבוננות במפות אלו מאפשר מבט אל העבר, אל עבר מקומות וגבולות שאינם קיימים עוד, אל מרחבים פתוחים וטבעיים שהפכו עירוניים ומתועשים ואל עבר אתרים ששינו את שמם ויעודם עם הזמן. נראה כי עבודות אלה יותר מאשר הן מתכוונות לעמת את הצופה עם העובדה הקיומית של היותו בן חלוף, הן מדגישות תהליכי השתנות ואופני התבוננות ותפיסה שונים. הרישום הקווי של הפרחים, מנסה לחקות את גדילתם הטבעית בטבע, ומהווה ניגוד לקווים וסימוני הגבולות הטופוגרפיים על המפות, הרישום שיוצא מהמסגרת מייצג חוסר סדר ושליטה, כך שנוצר מאבק גלוי ונסתר על סדר ואי סדר, כניסה לתוך מסגרות מול פריצתן. בעבודות מתקיים איזון בין קומפוזיציה מובנית מראש לבין האקראיות (הן של הפרח והן במיקומו). במעשה הציור, המפה עוברת הגדרה מחדש, כצופן שיש לפענחו, המתחקה אחר אתרי פריחת פרחי הבר העקשניים והשרדניים הצומחים מדי עונה ושנה ותובעים

את נוכחותם מחדש. דרך הציור האמנית נוגעת במיפוי ובהגדרה של גבולות ממשיים וסימבוליים. הרישום על מפות הארץ מאפשר ליוצרת ולצופה לעקוב ולהתחקות אחר נפתולי דרכי האדמה המורכבת בה אנו חיים, בדרכים וגבולות שהשתנו בה לאורך השנים. התערוכה מזמינה את הצופה לסייר בשבילי המפות ולהתבונן בסימונים ובפרחים שצמחו בתהליך היצירה תוך מחשבות על שאלות בנוגע לשייכות וזהות, על יחסי הכוחות בין הטבע למעשה ידי אדם, ועל הדיאלקטיקה בין מקומי לגלובאלי, בין מזרח למערב, בין הבית לחוץ, בין טבע לתרבות. כהן מוסיפה: "סדרה זו מהווה עבורי בבואה של ריטואל בו אני ובני משפחתי יוצאים לטייל ולתור אחר הפריחה האופיינית לעונה החולפת, תוך התבוננות בפריחה בשיאה וצפי לתהליך הקמילה הבלתי נמנע. "ביצירותי אני עוסקת בריטואלים מהמרחב הביתי הפרטי שלי ובנרטיבים ומטענים תרבותיים מההווה הישראלית המקומית. תוך מחשבות ושאלות בנוגע לתרבויות ולמסורות מן העבר מול אלה המתקיימות גם כיום". הסדרה "פרגים מתבוננים על הנגב" צוירה בשנה האחרונה בעקבות אירועי מלחמת צוק איתן ודרכה מתקיים מבט רפלקסיבי פנימי בתהליך היצירה עצמו. פרחי הפרג "מתבוננים על המפה" ומנתבים את דרכם המפותלת בתוכה. המבט הפנים-ציורי מתקיים גם בדיפטיכון "מלכת שבא מתבוננת על מוריה ישראלית", בציור זה מתקיים מפגש בין צילום ישן Ready Made של רקדנית מלהקת המחול ענבל בלבוש תימני מסורתית מתוך ההפקה "מלכת שבא". המלכה מתבוננת על הציור שלצידה – רישום של צמח המוריה. צמח זה על פי חוקרי בוטניקה, היווה השראה לעיצוב מנורת בית המקדש ולסמל המדינה. מגבעולי המוריה גדלים מטבעות כסף מקומי עכשוויים עליהם מוטבעים מוטיבים צמחיים מתקופות קדומות, המאזכרים את המטבעות בלבוש הכלה המסורתית. ביצירה זו מלכת שבא מייצגת את תרבות העבר התנ"כי המפואר, את תרבות המזרח הקדום ומנהגיו. היא מביטה על הצומח במחוזותינו כיום, בהדהוד ובמבט נשי אצילי ובוהן. אסתר יוצרת סינתזה רגישה אך ביקורתית בין הצורני-צבעוני להיסטורי-מקומי, בין הריטואל האישי לקולקטיבי ובין הפוליטי לפואטי. היא מאפשרת לעצמה ובעקבותיה לצופה, להיכנס למפה, להיות חלק מהמקום, חלק משדה היצירה. בציור המשתרג בין העבר והווה. בין שביל מסומן לפרא בלתי נשלט.

אסתר כהן (נ.1972) בוגרת המדרשה לאמנות בהצטיינות. הציגה בתערוכות במוזיאון תל אביב לאמנות, מוזיאון פתח תקווה, מוזיאון חיפה, גלריה אלפרד ועוד. יצירותיה מצויות באוספים פרטיים רבים. חיה ויוצרת בתל אביב.